

Meer talen, meer kansen

Leraren worden zowel in taal- als zaakvakken geconfronteerd met een groot scala aan talige diversiteit en voelen zich niet altijd sterk genoeg om daar positief mee om te gaan. Scholen staan voor de steeds groter wordende uitdaging om anderstalige leerlingen te begeleiden in het succesvol doorlopen van het secundair onderwijs. Taalgericht vakonderwijs is een sterke *tool* die in dit proces ingezet kan worden en de begeleidingsdiensten zetten daar terecht ook vol op in. Maar is die anderstaligheid of – laten we het positief formuleren – die meertaligheid enkel een probleem? Willen wij met het sterke vreemdetalenonderwijs in Vlaanderen jongeren niet net zo goed mogelijk voorbereiden op een meertalige maatschappij? De focus in deze presentatie is die van een *growth mindset*: wat als we de meertaligheid van onze leerlingen niet langer als een probleem zien, maar als een opstap naar een grotere taalvaardigheid?

George en Ingrid zijn globetrotters. Ze leerden elkaar in Griekenland kennen. Hun kinderen, Annie (16) en Emma (14), zijn geboren in Italië. Hun vader, George, komt uit Engeland, hun moeder, Ingrid, uit België. Het gezin woont nu al tien jaar in Morzine, Frankrijk. Thuis spreken ze Engels, op school Frans en ze begrijpen Italiaans en Nederlands. Hun vriendenkring bouwden ze in Frankrijk op, dus spreken ze in deze context vooral Frans. Tom en Aneta (30 en 32) zijn geboren in België. Hun moeder, Czeslawa, is een Poolse, hun vader, Ronny, een West-Vlaming. Met hun moeder spreken ze Pools, met hun vader en onder elkaar dialect, op het werk Algemeen Nederlands. Tom werkt in de bouwsector en praat dus tijdens zijn werkuren ook af en toe Pools. Zijn werkgever ziet dit als een troef van Tom. Nourhane en Abdel (17 en 15

jaar) zijn geboren in België. Hun vader is een Tunesiër, hun moeder een Palestijnse. Thuis spreken ze Arabisch en Frans, op school Nederlands en met hun vrienden spreken ze verschillende talen, vaak door elkaar.

Drie keer twee broers en zussen, drie min of meer gelijke situaties en drie verschillende moedertalen (Engels, Pools en Arabisch). Maar bekijken onderwijzers deze zes jonge meertalige mensen met dezelfde bril? Anders gezegd: als deze zes mensen in dezelfde klas zouden zitten, benoemen we hen allen als meertalig, of zou één koppelje het label ‘anderstalig’ krijgen in plaats van meertalig?

Het woord ‘anderstalig’ gaat uit van de veronderstelling dat iemand een andere moedertaal heeft dan de dominante taal in een bepaald gebied. ‘Meertalig’ gaat van een andere premisse uit: iemand beheerst meer talen dan enkel de moedertaal. De exacte invulling van ‘beheersen’ laten we hier nu nog in het midden. Beide woorden hebben een duidelijke objectieve betekenis, maar in ons onderwijs en in onze maatschappelijke context krijgen deze termen een subjectieve kleuring. Denk maar aan Nourhane en Abdel. Meertalig of anderstalig? Prestige van talen en culturen speelt een grote rol in de keuze van de term: anders- of meertalig.

We doen het allemaal als we een nieuwe taal willen of moeten leren. We zetten die vast op onze moedertaal. Als je bijvoorbeeld Duits studeert, koppel je bij het leren van woorden of grammaticale structuren altijd terug naar je moedertaal. Je gebruikt je moedertaal dus om beter te worden in de nieuwe, vreemde taal. De *common underlying proficiency* van Cummins zegt net hetzelfde, maar in academische taal: “*In the course of learning one language a child acquires a set of skills and implicit metalinguistic knowledge that can be drawn upon when working in another language*”. Leerlingen die in ons onderwijssysteem instromen en Nederlands als instructietaal moeten aanleren, doen niets anders: ze puzzelen de talen in elkaar.

Dit objectieve, wetenschappelijk onderbouwd gegeven gaat dus uit van het feit dat taalleerders hun moedertaal gebruiken bij het leren van een andere taal. ‘Anderstalige nieuwkomers’ zoals we die in Vlaanderen noemen, gebruiken dus hun moedertaal (Arabisch, Turks, Hindi, Pashtu, Frans, enz.) om Nederlands te leren. Krijgen deze nieuwkomers in ons onderwijssysteem ook effectief de kans om dat te doen? En wat vinden leraren in het secundair onderwijs daarvan?

In de meeste beleidsvisies in het secundair onderwijs wordt de moedertaal of de thuistaal van de leerling affectief benaderd: de meeste scholen willen een positieve attitude creëren, willen de moedertaal erkennen of waarderen. Zelden wordt echter in talenbeleidsplannen van diezelfde scholen beschreven wat de concrete vertaling van die affectieve werkwoorden naar de klaspraktijk of naar de speelplaats inhoudt. Beleidsmakers durven de concrete vertaling niet altijd te maken, hoewel al behoorlijk wat weten-

schappelijk onderzoek is gedaan naar het nut van het gebruik van de moedertaal in de schoolse context. Waarom blijft die vertaling uit? In Vlaanderen worden we in elk geval al wat wijzer als we de taalwetgeving erop naslaan. En in hoeverre speelt de factor 'angst' een rol? Angst voor kliekjesvorming, angst om geen vat op de leerlingen te hebben of misschien wel angst om het verlies van het Nederlands in Vlaanderen?

Wetenschappelijk onderzoek wijst nochtans uit dat leerlingen wiens moedertaal op school niet gebannen wordt, zich beter voelen op school. Aangezien de moedertaal een belangrijk deel van de identiteit van leerlingen uitmaakt, bepaalt het respect ervoor mede hun welbevinden. De positieve effecten van welbevinden op leerprestaties zijn algemeen bekend en aanvaard. En zoals eerder in deze bijdrage gesteld, ondersteunt de moedertaal ook het leerproces. Niet enkel het leren van een nieuwe taal, in casu het Nederlands, maar ook het leren van de vakinhouden kan sneller en effectiever gaan als de moedertaal daarin ook een rol kan spelen. De moedertaal van leerlingen die in het secundair onderwijs instromen, is dus eigenlijk geen probleem, maar een kans. Een pleidooi voor het doelmatig gebruiken van de moedertaal is dus nodig om van het probleem van meertaligheid (de *fixed mindset*) een kans en een extra troef (*growth mindset*) te maken. Denk maar aan de werkgever van Tom.